

Natuurontwikkeling Geeserstroom

In Drenthe ligt ten oosten van de boswachterij Gees het dal van de Geeserstroom (fig. 1). Hier worden momenteel in het kader van een landinrichtingsproject op grote schaal maatregelen uitgevoerd die tot doel hebben natuur te ontwikkelen op voormalige landbouwgronden. Maar liefst 620 ha bouw- en grasland zijn verworven en toegedeeld aan Staatsbosbeheer. Binnen een periode van ca 2 jaar zullen de voorgenomen werkzaamheden afgerond zijn. Het inrichtingsplan is opgesteld door een werkgroep bestaande uit medewerkers van de Dienst Landelijk Gebied, het Waterschap Velt en Vecht, de Provincie Drenthe en Staatsbosbeheer.

Het gebied omvat een bovenloopstelsel van de Geeserstroom die ooit een zijdal was van de rivier de Vecht. Samen met een aantal andere zijdalen verzorgde de beek vroeger de natuurlijke waterafvoer van het Drents plateau in zuidelijke richting. Deze functie is echter grotendeels overgenomen door kanalen, terwijl beek en beekdal cultuurtechnisch werden ingericht. Daardoor werd het (oppervlakte)water vanaf de hogere gronden steeds sneller afgevoerd. Tegenwoordig zorgt het in veel mindere mate dan vroeger voor aanvulling van de grondwatervoorraad. Op de hogere gronden van de boswachterij en aangrenzende akkers komen podzol-

Evert Jan Lammerts & Bernard de Jong

gronden voor, vaak op keileem, en in de dalen beekerdgronden, moerige bodems en veengronden. De beekdalgronden zijn in het algemeen zeer ijzerrijk.

Vóór de zomer van 2005 bestond de Geeserstroom nog uit een brede en diepe, gekanaliseerde beek, deels bekaad, en was het dal nog geheel ingericht voor de intensieve landbouw. Daardoor waren, en zijn voor een groot deel nog, de percelen voedselrijk. De belangrijkste botanische kwaliteiten waren te vinden in en langs sloten en greppels: Moeraszegge, Waterkruiskruid, Dotterbloem, Waterviolier, Grote boterbloem, Kleine waterpeppe, Riet-orchis, Bronkruid en Moerasviooltje. Langs houtwallen en -singels kwamen nog Blauwe knoop en Dophei voor. Ook kwamen er tot voor kort veel weidevogels voor.

Het project

Het unieke van het Geeserstroomgebied ten opzichte van de andere naar het zuiden afvoerende beekdalsystemen is dat een ca 700 ha groot deel van het lokale voedingsgebied bestaat uit boscomplexen, zodat het naar het grondwater wegzakkende water overwegend schoon is. Bovendien is de boswachterij de afgelopen jaren sterk vernat en vindt geleidelijke omvorming van naald- naar loofbos plaats, waardoor de hoeveelheid water, die vanuit de hogere gronden via het grondwater het beekdal voedt, toegenomen is.

De maatregelen (kader 1) zijn ten eerste gericht op het versterken van de invloed van schoon grondwater tot in het maaiveld. Berekend is dat in een deel van het gebied een kwelintensiteit van 2-3 mm/dag aanwezig is. Op de meest kwelrijke plaatsen zullen naar verwachting zeer natte situaties ontstaan waar geen actief beheer meer kan en hoeft plaats te vinden en zich veenvormende vegetaties zullen vestigen. De vestiging van zulke vegetaties vond al plaats aan de rand van de boswachterij, waar ter plaatse van een brongebiedje 10 jaar geleden een beboste laagte werd opengemaakt en afgegraven. Heden ten dage is hier een fraaie verlandingsvegetatie met Snavelzegge en Moerasviooltje ontstaan met benedenstrooms daarvan een uitgestrekte Holpijpvegetatie; op de randen hebben Moeraswolfsklauw en Ronde zonnedauw zich gevestigd. Een tweede doel van het project is een voedselarme uitgangssituatie

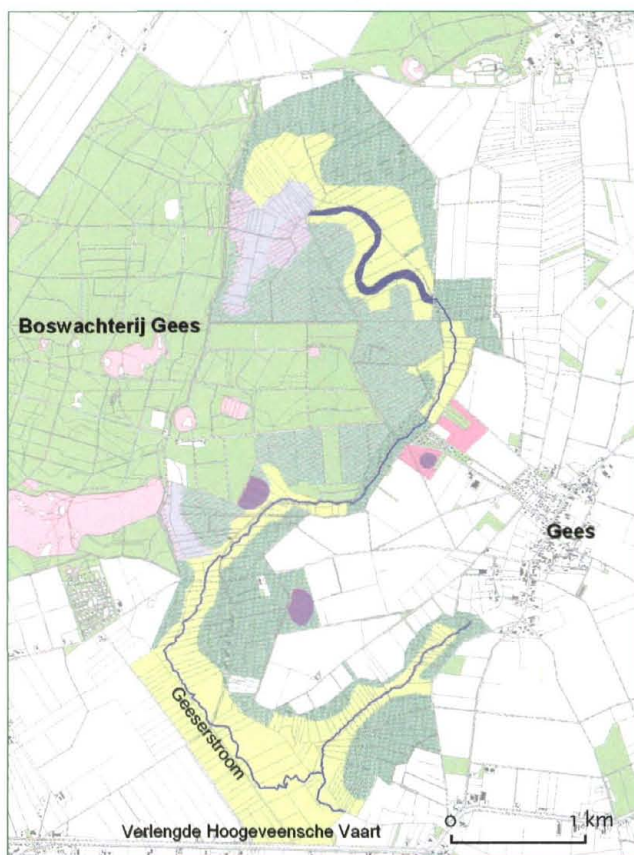

Fig. 1. Geeserstroomgebied in Drenthe.

Streefbeeld

- beek en slenk*
- verlanding
- overgang heide naar bos
- gradiënt van verlanding naar heide
- droge en vochtige heide
- voedselarme plasjes, later hoogveen(tje)
- schraalland
- rompgemeenschappen van graslanden
- bos
- heide

* dunne deel is nieuwe beek, brede deel is de ondiepe slenk

te scheppen. De ontwikkeling hierna zal worden begeleid door maaibeheer en/of begrazingsbeheer om op termijn heischrale graslanden, heiden en Dotterbloemhooilanden te herstellen en daarnaast geleidelijke struweelrijke overgangen naar de aangrenzende bossen.

De natuurontwikkeling in het Geeserstroombied zal ook ten dienste staan van de optimalisatie van de waterhuishouding in breder verband. Het gebiedseigen water zal samen met een beperkte hoeveelheid toestromend landbouwwater zo veel mogelijk in het gebied vastgehouden worden. In extreme pieksituaties die eens in de 100 jaar kunnen optreden, zal het gebied tevens beschikbaar zijn voor de berging van bijna een miljoen m³ water, opdat bijvoorbeeld de Verlengde Hoogetveensche Vaart ontlast wordt.

Naar de beste verschrallingsstrategie

De uitvoering van dit grote project vindt binnen een zeer kort tijdsbestek plaats. Dat is een complexe opgave, maar Staatsbosbeheer krijgt daarbij voldoende ondersteuning van grondgebruikers uit de omgeving.

Eén van de grootste uitdagingen zal zijn om het natuurbeheer goed af te stemmen op de nieuwe situatie. In die delen waar door afgraven of plaggen een behoorlijk voedselarme situatie is gecreëerd, zal dat op basis van beheerservaring in andere terreinen wel lukken. Over grote oppervlakten vindt echter vernatting plaats zonder verwijdering van de zeer voedselrijke toplaag van de bodem. Als gevolg daarvan kunnen explosies van Pitrus worden verwacht. Daarom zal op grote en op kleine schaal worden geëxperimenteerd met verschillende beheersvormen, die vooral gericht zijn op het beperken van de fosfaatbeschikbaarheid. In deze experimenten zullen voor verschillende uitgangssituaties van bodem, waterhuishouding en inrichting, diverse combinaties van maatregelen worden uitgetroefd. Het zal hier gaan om uitmijnen via bemesting met stikstof en kali en/of bekalken en/of begreppelen in combinatie met maaien/afvoeren of begrazen. Dit onderzoek zal worden uitgevoerd in samenwerking met Alterra en zal moeten leiden tot het werkendeweg vinden van de beste verschrallingsstrategie. Deze ervaringen zullen naar verwachting bij vele toekomstige natuurontwikkelingsprojecten van pas komen.

Foto 1. De huidige diepe en gekanaliseerde beek wordt gedempt.

Foto 2. Een zeer ondiepe en brede slenk wordt in het kwelrijke bovenstroomse gebied aangelegd om oppervlakkige afvoer van water mogelijk te maken.

Kader 1. De maatregelen:

- het dempen van de huidige diepe en gekanaliseerde beek (foto 1),
- het dempen van bijna alle hoofdwatgangen en sloten behalve enkele die nog een functie voor aangrenzende landbouwpercelen vervullen,
- het aanleggen van zeer ondiepe (20-40 cm) en zeer brede slenken in het meest bovenstroomse deel voor de afvoer van water over maaiveld vanaf de meest kwelrijke oorspronggebieden (foto 2),
- het aanleggen van een zeer ondiep smal beekje in de rest van het gebied om een nauwelijks drainerende afvoer en een beekmilieu te realiseren,
- het deels dempen, deels verondiepen en verbreden van greppels op die plaatsen waar een verschrallingsbeheer via maaien en afvoeren voorgenomen is,
- plaggen van hogere flanken op podzolgronden, zoveel mogelijk aansluitend op de af te graven lagere delen, om een snelle verschralling te realiseren ten behoeve van herstel van heiden en heischrale graslanden,
- het aanleggen van een tweetal faunapassages.

De kosten van de uitvoering van het gehele plan zijn geraamd op € 3,7 miljoen.

Dr. E.J. Lammerts
Staatsbosbeheer
Postbus 333
9700 AH Groningen
e-mail: e.lammerts@staatsbosbeheer.nl

B.A. de Jong
Staatsbosbeheer
Slenerweg 114
7848 AK Schoonoord
e-mail: b.jong@staatsbosbeheer.nl